

Otuzuncu Söz üzerine

Mehmet Ali Akten: “Otuzuncu Sözde izahı yapılan ‘Ene’, İkinci makamında geçen ‘Tahavvülât-ı Zerrât’, ‘İmam-ı Mübîn’, ‘Kitâb-ı Mübîn’, ‘Levh-i Mahv’, ‘Levh-i Mahfuz-u Azam’ terimleri ile Üçüncü Nokta’da geçen ‘Yedi Kânûnu’ açar mısınız?”

Risâle-i Nur’dan Otuzuncu Söz “ene”ye ve “zerre”ye tahsis edilmiştir. Birinci Maksad’da ene’nin mâhiyeti ve gizli bilinmeyenleri, İkinci Maksad’da ise zerrenin mâhiyeti ve gizli bilinmeyenleri hârika bir biçimde keşfedilmiş ve anlaşılır bir üslûp içinde izah edilmiştir.

Üstad Bedüzzaman Hazretleri ene’yi, “Biz emâneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik; hepsi de onu yüklenmekten kaçındılar. Ve ondan korktular. İnsan ise onu yükledi. Gerçekten insan çok zâlim ve câhildir”¹ âyetinin tefsîri mâhiyetinde ele alır; zerre’yi de, “İnkâr edenler, ‘Kıyâmet başımıza gelmez’ diyorlar. Sen, de ki: ‘Evet. Gaybı bilen Rabb’ime yemin olsun ki, başınıza gelecektir. Ne göklerde ve ne yerde zerre kadar bir şey O’ndan uzak kalmaz. Bundan küçük veya büyük ne varsa hepsi apaçık bir kitapta yazılmıştır”² âyetinin tefsîri sadedinde inceler.

Bedüzzaman Hazretlerine göre göklerin, yerlerin ve dağların yüklenmekten çekindikleri ve korktukları emanetin bir ferdi ene’dir. Ene lügatte ben ve benlik mânâsındadır. İnsanın ben’ini, rûhî kimliğini, iç âlemini, duygularla sarılmış fizik ötesi varlığını tarif eder. Kısaca ene, sorumluluk taşıyan benliktir. Öyle ki, ene (benlik) Hazret-i Âdem’den (as) şimdiye kadar insanlık âleminin etrafına dal budak salan hem nuranî bir Tuba ağacının, hem de dehşetli bir Zakkum ağacının çekirdeği hükmündedir. Birer gizli hazine olan Allah’ın isimlerinin anahtarını uhdesinde taşıyan ene, kâinatın gizli bilinmeyenlerini de açabilecek hüviyette iken; başına buyruk bırakıldığında vahşetin, canavarlığın ve dehşetin resmini çizebilen bir yüz karası olabilmektedir. Yâni insanın mâneviyât ağacı hayırda “ene” üzerinde yükselmekte; şerde de “ene” nedeniyle kurumakta, sönmekte ve bozulmaktadır. Yâni insan “ene” ile hem kazanmakta, hem kaybetmektedir. Kendini büyük gören kaybetmekte, kendini Allah’a veren kazanmaktadır. Benliği ile gururlanan kaybetmekte, benliğini Allah’a kulluk makamında eriten kazanmaktadır. Kendisine

var diyen gerçekte yokluğu, kendisini Allah için yok sayan gerçek varlığı bulmuş olmaktadır.

Üstad Saîd Nursî'ye göre kâinâtın anahtarı insanın elindedir. Yani nefesine takılmıştır. Kâinâtın kapıları görünüşte açık gibi zannedilmekte ise de, hakikatte kapalıdır. Cenâb-ı Hak insana emanet cihetiyle "ene" namında öyle bir anahtar vermiştir ki, insan onunla âlemin bütün kapalı kapılarını açabilmekte, öyle sırlı bir enâniyet vermiştir ki, Allah'ın gizli hazînelerini onunla keşfedebilmektedir. Fakat ene'nin kendisi de müşkül bir bilinmeyen denklemdir, dehşetli bir anlaşılmayan bilmedir. Ene'nin hakîkati, mâhiyeti ve yaratılış hikmeti bilinse, kendisi açıldığı gibi, kâinâtın gizli kapıları da açılacaktır.³

Saîd Nursî Hazretleri, Peygamberlerin ene'ye bir abd ve ubûdiyet zîneti takarlarken, şirk dünyâsının da ene'ye bir rab ve rubûbiyet mânâsı yüklediklerini; bir diğer ifâdeyle Peygamberlerin elinde ene'nin Allah'ın kulu, beşeriyetin elinde ise -hâşâ- Allah'ın şerîki unvânı kazandığını kaydeder. Peygamber irşâdı hâricinde şirkten başını kaldıramayan ene'nin, hem her defasında bu irşâda müstağni kalması, hem de mevhum bir rubûbiyet dâvâsına en büyük hakîkatmış gibi sarılması cehâletinin ve kendine zulmedişinin resmi olsa gerektir ki, Kur'ân bu cephesiyle onu "çok zâlim ve çok câhil" îlân etmiştir. Kur'ân "ahsen-i takvîm" sûretinde yaratıldığını beyan ettiği insanın, îmânı ve sâlih ameli olmadığı takdirde, "esfel-i sâfilîn" derekesine düşeceğini de haber vermiştir.⁴

Otuzuncu Söz, ene'nin gizliliklerini keşfederek, ene'den kulluğa giden yolu göstermiştir.

Peygamberler beşeriyetin ahsen-i takvîm sûretini korumaları için birer rehber hüviyetindedirler. Kulun ilâhlık dâvâ etmesi esfel-i sâfilînde olduğunun göstergesi; kulluk sıfatını benimsemesi ise, ahsen-i takvîm üzere oluşunun alâmetidir. Çünkü insan—hâşâ—bir rab değil; Allah'ın kuludur. Allah'ın kulu olduğunu idrâk ettiğinde kâinât üstünde bir kıymeti hâiz bulunan insan, rablik dâvâ ettiğinde aşağıların aşağısına inmektedir.

Allah nasıl tanınır? Allah bütün sıfatlarıyla mutlak, bütün sıfatlarıyla muhît, yani kâinâtı kuşatmış, bütün sıfatlarıyla hudutsuz ve nihâyetsiz, bütün sıfatlarıyla kayıtsız ve sonsuz! Allah'a şekil verilmez, sûret biçilmez, kayıtsız, sınırsız ve her şeyi kuşatan olduğundan belirleyici bir hüküm konulmaz, mâhiyetinin ne olduğu anlaşılmaz. Meselâ karanlık olmasaydı dâimî bir ışığı fark edebilir miydik? Ne zaman vehmî bir karanlık ile ışığa bir hat çekersek, işte o zaman ışığın keyfiyetini birazcık kavrama imkânımız olur.

İşte kulluk içindeki ene, kendisine verilen vehmî ölçücüklerle Kâinât Sultan'ını sıfatlarıyla, isimleriyle ve sermedî halleriyle tanıma imkânı elde eder. Eğer ene cüz'î bir ilim sahibi olmasaydı, Kâinât Sultân'ının Alîm olduğunu bilemezdi. Eğer ene cüz'î bir kudret sahibi olmasaydı, Kâinât Sultân'ının Kadîr olduğunu; cüz'î bir şefkat sahibi olmasaydı, Kâinât Sultân'ının Rahîm olduğunu; cüz'î bir hikmet sahibi olmasaydı, Kâinât Sultân'ının Hakîm olduğunu... ve hâkezâ bilemezdi.

Allah'ın; her şeyi kuşatmış olan, sonsuz, kayıtsız, hudutsuz, şeriksiz, eşsiz ve benzersiz isim ve sıfatlarını tanımak ve kavramak için ene'ye birer anahtar koymak gerekiyordu. Tâ ki ene, bu anahtarlar mârifetiyle birer gizli hazîne olan Allah'ın isimlerini tanıyabilsin ve kâinatın kapalı sırlarını açabilsin. Ama ene kendisi de bir muammâ, kendisi de hayret verici bir tılsımdır.

Öte yandan, böyle bir anahtar hakîkî olmamalı; gâyet vehmî ve farazî bir hat olmalıdır. Çünkü ene'nin hakîkî mâlikiyet dâvâ etmemesi için varlığının vehmî ve farazî olması; Allah'ın varlığından bîhaber kalmaması için de varlığının bir anahtar ve vâhid-i kıyâsî hükmünde bulunması gerekir.

Bu mes'eleyi On Birinci Söz'de de ele alan Üstad Bedüzzaman, ene'nin bire bir ölçü ile kendisinde bir hayâlî mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur ettiğini; kudretine, mâlikiyetine, ilmine ve sâir sıfatlarına bir sınır çizdiğini, sonsuz ve sınırsız İlâhî isim ve sıfatları ancak bu hayâlî ölçülerle ve sınırlarla tanıyabildiğini kaydeder. Bu mevhum hadlerle ene, "Buraya kadar benim; ondan sonrası O'nundur" diye bir taksimat yapar. Kendindeki mevhum ölçücükler ile Allah'ın sonsuz ve sınırsız sıfatlarını anlar. Cüz'î ilmiyle Allah'ın sınırsız İlmini; küçük san'atçıyla Allah'ın sonsuz San'atını, zâhirî mâlikiyetiyle Allah'ın hakîkî Mâlikiyetini ve hâkezâ, binler sırlı haller, sıfatlar ve hislerle ene bir anahtar gibi Hâlık'ının isimlerini, sıfatlarını ve hallerini tanıma imkânı elde eder.

Ene bu cihetle yalnız hayra ve vücuda bakar. Yalnız feyze kâbildir. Vereni kabul eder. Kendi îcad edemez. Fâil değildir. Mâhiyeti harfiyedir; yani Allah'ın varlığını bildirir. Rubûbiyeti ve mâlikiyeti hayâliyedir. Vücudu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzat kendinde hiçbir şeye tahammülü yoktur. Bu sıfatlarıyla ene, ancak ve ancak Allah'ın kayıtsız, sınırsız ve sonsuz sıfatlarını bildiren bir mîzan ve ölçücük olur.

Mâhiyetini bu tarzda bilen ene, "Nefsini günahlardan arındıran kurtuluşa ermiştir" 5 müjdesine nâil olur. Emâneti bihakkın edâ eder. Kâinâtın ne olduğunu ve ne vazîfe gördüğünü görür ve idrâk eder.

Son olarak, mevhum rubûbiyetini ve farazî mâlikiyetini de terk etmeye râzı olan ene,

“Mülk O’nun, Hamd O’nun, Hüküm O’nundur; ve O’na döndürüleceksin” der, hakîkî kulluk hâlini takınır ve Allah’ın izniyle, yaratıldığı biçim ve şekle lâayık olarak ahsen-i takvîm makâmına çıkar.⁶ Bedüzzaman Hazretleri İkinci Maksad’ı da “Tahavvülât-ı Zerrât”a tahsis eder. Tahavvülât-ı Zerrât, kısaca, Allah’ın “Muhavvil” isminin tecellîsiyle kâinâttaiki zerrelere baş döndürücü derecede hareket içinde olmaları demektir.

Zerrelere hareketlerini ve değişimlerini ifâde eden “Tahavvülât-ı Zerrât”, İmam-ı Mübîn, Kitâb-ı Mübîn, Levh-i Mahv, İspat ve Levh-i Mahfuz-u Azam gibi kâinâtı ilgilendiren önemli kavramların izahı için de önemli bir mihenk teşkil eder.

Zerre, bilindiği gibi, kimyâ ilminin “atom” dediği, kâinâtın maddî plânda en küçük yapı taşıdır. Atom, baş döndürücü hareketiyle kâinâtın var oluş sırrını mâhiyetinde barındırmaktadır. Üstad Bedüzzaman’a göre atomların hareketleri, Allah’ın kudret kaleminin kâinât kitabına yaratılış âyetlerini yazarken çıkardığı titreşim ve cızırtıdan başka bir şey değildir. Gayb âleminde olan her şeyin geçmiş aslında ve gelecek neslindeki intizamlara kaynaklık edecek derecede Allah’ın emirlerinin imlâsından ve yazılımından gelen hareketler ve heyecânlar, atomları sür’atle dönmeye ve titreşime sevk etmektedir.⁷ Ene’nin, insanın mânevî varlığının en küçük yapı taşı; atomun da kâinâtın ve insanın maddî varlığının en küçük yapı taşı olduğunu dikkatimizden uzak tutmamalıyız. Ene bir “elif” olarak Otuzuncu Söz’ün Birinci Maksad’ında; atom da bir “nokta” olarak aynı Söz’ün İkinci Maksad’ında ele alınmış, Kur’ân-ı Hakîm’in âyetleriyle kâinâtın tilsimi ve var oluşun gizli sırları her iki bahiste farklı açılardan incelenmiş ve keşfedilmiştir.

Otuzuncu Söz’ün İkinci Maksad’ında zikri geçen önemli kavramlardan birisi İmam-ı Mübîn, birisi de Kitâb-ı Mübîn’dir.

İmam-ı Mübîn ile Kitâb-ı Mübîn, esasen Kur’ân’da zikri geçen sırlı kavramlardandır. Cenâb-ı Hak bir âyet-i kerîmede: “Biz her şeyi İmam-ı Mübîn’de takdîr ettik”⁸ buyurur. Bir diğer âyette ise: “Size Allah’tan bir Nûr ve Kitâb-ı Mübîn geldi”⁹ buyurulur.

Âyetlerde; her şeyin kendi muhtevâsında plânı çizildiği, takdir edildiği, yazıldığı, sayıldığı, hesap edildiği bir İmâm-ı Mübîn ile, bu takdirden sonra, yine Cenâb-ı Hak tarafından gönderilen, indirilen, verilen, îcad edilen bir Nûr ve bir Kitâb-ı Mübîn’den bahsedilir. Kur’ân bir başka âyette, İmam-ı Mübîn’in levhası olarak da Levh-i Mahfuz’u nazara verir.¹⁰

Kitâb-ı Mübîn’den, İlâhî Kelâm noktasında Arş-ı Azamdan gelen Kur’ân-ı Hakîm’i;

İlâhî Kudretin tecellîsi noktasında da bu büyük kâinât kitâbını anlamalıyız. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın Kelâm sıfatının tecellîsi Kur'ân-ı Hakîm; Kudret sıfatının tecellîsi de bu şehâdet ve gayb âlemi dediğimiz kâinâttır.¹¹ Bedüzzaman'a göre Kur'ân, bu büyük kâinât kitâbının tercümânı ve müfessiridir.¹²

İmam-ı Mübîn'in, Allah'ın ilim ve emrinin bir kısmına bir unvan olduğunu beyan eden Üstad Saîd Nursî, bu deyimden şehâdet âleminde ziyâde gayb âlemine baktığını, zaman olarak şu ândan ziyâde geçmiş ve geleceğe nazar ettiğini, her şeyin görünen varlığından ziyâde aslına, nesline, köklerine ve tohumlarına baktığını ve topyekûn vâki olacaklar için Allah'ın takdir buyurduğu mukadderâtın bir defteri hüviyetinde bulunduğunu kaydeder.¹³ Üstad Hazretleri bu tanımını şöyle açıklar: Her şeyin kökü, aslı ve başlangıcı gâyet san'atlı ve muntazam bir şekilde eşyanın vücudunu, hayatını ve gelişimini netice veriyor. Bundan anlaşılıyor ki, her şey Allah'ın ilim düsturlarını içine alan bir defter ile tanzim ediliyor. Eşyanın neticeleri, nesilleri ve tohumları ise ileride gelecek mevcûdâtın programlarını ve fihristelerini içerdiğinden, elbette Allah'ın emrinin bir küçük mecmuâsı hükmünde olmaktadır. Meselâ çam çekirdeği Allah'ın tekvînî emirlerini ihtivâ eden bir küçük program hükmündedir. Hattâ her çekirdeğin, tekvînî emirlerin cisimleşmiş bir versiyonu olduğu da söylenebilir.

Çekirdek ile ağaç arasındaki vazgeçilmez ve kopmaz ilişkiyi kâinât çapında büyütecek olursak; İmam-ı Mübîn'in, kâinâtın bir büyük çekirdeği, yani geçmiş, gelecek ve gayb âlemi etrafında dal budak salan yaratılış ağacının bir büyük mukadderât programı ve bir büyük fihristesi ve plânı olduğunu söyleyebiliriz. Bu mânâda İmam-ı Mübîn, Allah'ın varlıklar için takdir buyurduğu kaderin bir defteri ve bir plân mecmuâsıdır. Bu plânın imlâsı, bu programın icrâsı ve bu kader defterinin hükmü ile, atomlar eşyanın vücudundaki hizmetlerine ve hareketlerine sevk edilmektedir.

Bedüzzaman Hazretlerine göre Kitâb-ı Mübîn ise, gayb âleminde ziyâde şehâdet âlemine bakar. Yani geçmiş ve gelecekte ziyâde şu anki zamana nazar eder. Yani Allah'ın ilim ve emrinden ziyâde, kudret ve irâdesinin bir unvânı, bir defteri ve bir kitâbıdır. İmam-ı Mübîn kader defteri ise, Kitâb-ı Mübîn kudret defteridir. Yani her şeyin vücudundaki, mâhiyetindeki, vasıf ve hallerindeki eksiksiz san'at ve intizam gösteriyor ki, bir Kâmil Kudretin düsturları ile, her şeye hükmü geçen bir İrâdenin kânûnları ile vücud giydiriliyor; sûretleri tayin ve teşhis ediyor, muayyen bir miktar ve hususî bir şekil veriliyor. Allah'ın Kudret ve İrâdesinin küllî ve kapsamlı bir kânûn mecmuâsı ve büyük bir defteri vardır ki, her bir şeyin husûsî vücutları ve sûretleri ona göre biçiliyor, dikiliyor ve giydiriliyor. Ehl-i gafletin "tabiat" dedikleri şey, bu

İlâhî kânundan başka bir şey değildir.

Bedüzzaman; Levh-i Mahv ve İspat'ın ise, sâbit ve dâim olan Levh-i Mahfûz'un, imkân dairesinde, yani varlıklar âleminde, yani ölüme, hayata, varlığa ve yokluğa sürekli mazhar olan eşya üzerinde bir değişken defter ve bir yazar-bozar tahtadan ibâret olduğunu ve 'zaman hakikati'nin de bu olduğunu beyan eder. Bir başka ifâdeyle, İmam-ı Mübîn'in imlâsı, hükmünün icrâsı ve programının uygulanması demek olan Kitâb-ı Mübîn üzerindeki bu imlâ ve kitâbetin (yazmanın), yani bu icrâ ve uygulamanın sayfası ve mürekkebi zamandır.¹⁴

Maddenin en küçük yapı taşı olarak tanıdığımız atomun hareketleri ise Saîd Nursî Hazretlerinin nazarında, kudret kalemî tarafından, bu ezeli plânın ve kudret âyetlerinin yazımı ve varlıkların yaratılması esnasında meydana gelen ihtizaz, cevelân, cereyân, akım ve titreşimden ibârettir. Yoksa atomların hareketleri, maddecilerin zannettikleri gibi tesâdüf oyuncağı değildir.¹⁵ Bu titreşimin, bu akımın, bu cereyânın, bu cevelânın ve bu baş döndürücü hareketin binler hikmetlerinden bir hikmeti ise, zerrelere ve atomları nurlandırmak sûretiyle âhiret âlemine lâayık olmalarını sağlamak ve hayata âşinâ kılmaktır.¹⁶

Dipnotlar:

- 1- Ahzâb Sûresi, 33/72.
- 2- Sebe' Sûresi, 34/3.
- 3- Sözler, s. 495.
- 4- Tîn Sûresi, 95/4-6.
- 5- Şems Sûresi, 91/9.
- 6- Sözler, S. 496, 118.
- 7- Sözler, s. 505.
- 1 8- Yâsîn Sûresi, 36/12;
- 9- Mâide Sûresi, 5/15;
- 10- Burûc Sûresi, 85/22;
- 11- Sözler, s. 471;

12- İşârât'ül-İ'câz, s. 15;

13- Mektûbât, s. 40;

14- Mektûbât, s. 41;

15- Sözlcr, s. 504;

16- Sözlcr, s. 510.